

Open Access Week 2016 v ČR

Pavla Rygelová

Ústřední knihovna VŠB-TUO

pavla.rygelova@vsb.cz

Úvod

Open Access Week úspěšně několikátým rokem zaujímá významné postavení mezi propagačními akcemi, které zviditelňují pojem otevřený přístup pro akademické pracovníky, studenty vysokých škol a další zájemce z řad veřejnosti. Spojující heslo, zvolené pro letošní ročník, *Open in Action* volalo po otevřenosti (připravenosti) k akci a obracelo se tak přímo na autory vědeckých prací.

Open Access Week nabídl k propagaci otevřeného přístupu jednoduchý manuál s konkrétními kroky, jak naplnit heslo Open in Action. Na webové stránce [Open in Action](#) se zájemci mohli dobrovolně zavázat k vybraným akcím, jimiž chtějí v příštím roce podpořit myšlenku otevřeného šíření publikačních výsledků. Mezi nabídnutými kroky nechybělo zaslání alespoň jednoho článku do otevřeného časopisu a jeho uložení do repozitáře, sestavení seznamu oborových otevřených časopisů a sdílení seznamu s kolegy, iniciování debaty o otevřeném přístupu na pracovišti i na celé univerzitě, formulování požadavku na založení institucionálního fondu na podporu otevřeného publikování, anebo založení persistentního identifikátoru pro autory - [ORCIDu](#).

Česká verze OAWeek

V českém akademickém prostředí se začátkem roku 2016 množily medializované kauzy kolem publikování v nekvalitních predátorských časopisech a účelového využívání těchto časopisů k získávání bodového a finančního ohodnocení ze systému hodnocení výsledků vědy a výzkumu. Řada případů, odhalených občanským sdružením Fórum Věda žije i jinými iniciativami, upozorňuje na fakt, že nastavený systém hodnocení publikovaných vědeckých výsledků vede ke snižování kvality publikování a k jeho samoučelnému navyšování. Z panelové diskuze, která proběhla na semináři Otevřené repozitáře 2016 na VUT v Brně, vyplynulo, že autoři se k publikování v nekvalitních časopisech uchylují částečně nevědomě a částečně donucení okolnostmi, viz podrobněji ve [Zprávě ze semináře](#). Aktivisté univerzitních knihoven se rozhodli, že v hesle Open in Action zdůrazní aspekt odpovědnosti samotných autorů za to, kde se rozhodnou publikovat. V tomto smyslu Iniciativa otevřeného přístupu Asociace knihoven vysokých škol ČR ([Iniciativa OA AKVŠ ČR](#)) připravila pro Open Access Week společnou aktivitu, využitelnou pro všechny instituce zapojené do této propagační akce.

Přemýšlím – prověřím - publikuji

Inspirací pro společnou aktivitu se stala anglická webová stránka [Think.Check.Submit](#), která autorům pomáhá pomocí návodných otázek určit, zda vybraný časopis splňuje základní kvalitativní kritéria pro publikování. Nápad přeložit tuto stránku do češtiny přišel od Jana Skúpy (VUT). Členové Iniciativy OA během léta 2016 připravili český překlad webu pod názvem [Vím, kde publikuji](#). Ve třech krocích *Přemýšlím – prověřím – publikuji* je představen proces rozhodování o vhodnosti časopisu k publikování. Webová stránka autora pouze navrhuje, aby odpovědně uvažoval o své volbě, nenabízí tedy žádnou službu – arbitra, který by za autora rozhodl o kvalitě časopisu. Smyslem webové stránky *Vím, kde publikuji* je jednak upozornit na fakt, že nekvalitní časopisy existují, a jednak zdůraznit odpovědnost autora za to, jaký publikační prostor zvolí. Více o tématu predátorů, otevřeném přístupu a

webu *Vím, kde publikuji* velmi zasvěceně hovořila Tereza Simandlová v pořadu radia Wave [Universum ze dne 6. 12. 2016](#).

Připravená webová stránka se stala základem pro přednášky na téma predátorů na řadě českých univerzit, např. na VŠB-TUO, ZČU, VUT, UPCE, MENDELU a UJEP.

Spolupráce AKVŠ a Studentské komory RVŠ

Téma boje s nekvalitním publikováním vedlo k navázání spolupráce Iniciativy OA AKVŠ se Studentskou komorou Rady vysokých škol ČR. Výsledkem spolupráce se stala krátká přednáška [Trendy ve vědeckém publikování](#) ředitele Knihovny UTB, Ondřeje Fabiána, přednesená na studentské konferenci Doktorandi 2.0. Přednáška shrnula současné trendy ve vědeckém publikování, zejména o základní principy otevřeného přístupu, problematiku predátorů a kampaň *Vím, kde publikuji*.

<http://vimkdepublikuji.cz/faq/>

obrázek - plakát *vím, kde publikuji*

Průběh Open Access Week na vybraných univerzitách

Ústřední knihovna Univerzity Karlovy vydala v době OA Weeku jeden informační newsletter [TOP - Týden otevřeného přístupu na UK](#). Uživatelé si touto přístupnou online formou mohli rozšířit své znalosti o modelu otevřeného přístupu a zároveň si získané vědomosti otestovat v krátkém kvízu, který newsletter uzavíral.

Univerzitní knihovna Západočeské univerzity v Plzni připravila dvě přednášky. Jedna se věnovala tématu predátorů a druhá představila účastníkům publikační systém Open Journal Systems. Knihovnice na ZČU tradičně podporují své aktivity také nápaditou grafickou propagací. Letos heslo Open in Action zarámovaly do obrázku filmové klapky, která doplňovala informační letáky.

ZČU - grafický prvek filmové klapky

Ústřední knihovna Mendelovy univerzity v Brně organizovala jednu přednášku o predátorech a další k zásadám citování. Součástí propagační kampaně se stala soutěž *Publikujete v Open Access časopisech?* pro studenty a akademické pracovníky Mendelovy univerzity. Účastníci soutěže měli za úkol zaslat odkaz na své publikace vydané v letech 2014-2016, které vydali v otevřených časopisech registrovaných v Directory of Open Access Journals. Výherci získali knižní poukázky v hodnotě 500,- Kč. Všechny aktivity OA Weeku na Mendelově univerzitě shrnuje velmi zdařilé [propagační video](#).

Do článku v tomto místě vložit okénko na youtube s videem z MENDELU.

Ústřední knihovna Vysokého učení technického v Brně kromě seriózně pojatých přednášek o otevřeném přístupu ve vztahu k autorskému právu a o problematice citování pořádala také pracovní neformální akci Open Beer - setkání nadšených propagátorů otevřeného přístupu, převážně z řad knihovníků brněnských univerzitních knihoven. Ostatní velká města - Praha, Ostrava - Brnu Open Beer lehce závidí.

Vědecká knihovna Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem pořádala přednášku s cílem propagovat mezi doktorandy a akademiky otevřený přístup a také nově budovaný digitální repozitář. Celá kampaň na univerzitě zahrnovala propagaci pomocí informačních letáků, e-mailů a univerzitní TV obrazovky.

Ústřední knihovna Českého vysokého učení technického v Praze se věnovala tématu otevřených výzkumných dat. Knihovna připravila jedno číslo pravidelně vycházejícího knihovního [newletteru](#) a [webovou stránku](#) k tomuto tématu ve vztahu k povinnostem vyplývajícím z programu Horizont 2020.

Centrum knihovnických a informačních služeb Vysoké školy ekonomické v Praze zajistilo jeden seminář s názvem *Jak se správně píše...*, který seznamoval se základy typografie a výběrem vhodného otevřeného časopisu pro publikování s odkazem právě na web *Vím, kde publikuji*.

Ústřední knihovna VŠB - Technické univerzity Ostrava nachystala seminář *Otevřené kvalitní publikování* se čtyřmi prezentacemi, které mapovaly celý publikační cyklus. Úvodní prezentace informovala o důležitosti výběru kvalitního časopisu a odkazovala také na web *Vím, kde publikuji* a vysvětlovala pojem predátorský časopis. Následovala prezentace k nástrojům otevřeného publikování, v níž byl vyzdvižen trvalý unikátní identifikátor ORCID jako nezbytný nástroj k tomu, aby autoři a jejich publikace byli v prostředí online publikování jednoznačně identifikovatelní a vyhledatelní. Důležitost ORCIDu pro autory byla východiskem pro další přednášku o vyhledávání a přiřazování publikací k autorům z VŠB-TUO v citačních databázích Web of Science a Scopus. V závěrečné prezentaci bylo ukázáno účastníkům, kolik univerzita vydává finančních prostředků na elektronické informační zdroje a jak jsou tyto zdroje využívány.

Závěr

Tradičně v září 2016 proběhla přípravná schůzka k OAWeeku, kterou hostila Univerzitní knihovna Univerzity Pardubice. Účastníci, členové Iniciativy OA AKVŠ ČR, si vyměnili jako obvykle své zkušenosti z předchozích ročníků a podělili se také o informace, jaký je současný vývoj otevřeného přístupu v domovských institucích. Během schůzky proběhla také interaktivní hra "Bojme mýty o OA", v níž soutěžící měli za úkol prolomit, zbořit, vyvrátit zaryté, často se opakující mýty o otevřeném přístupu. Cílem hry bylo zúčastněným poradit, jak na některá spíše neporozumění přesvědčivě reagovat. Hra pokryla deset typických mýtů. Dva týmy soutěžily, který z nich lépe a přesněji dokáže formulovat odpověď. [Soubor mýtů](#) a vhodných odpovědí byl pak publikován na inovovaných webových stránkách Iniciativy OA openaccess.cz.

Překonávání neznalosti nebo zkreslených představ o tom, jak otevřený přístup funguje a co pro společnost znamená, bude i do budoucna výraznou součástí aktivit Iniciativy OA.

Foto z pracovní schůzky Iniciativy OA v září 2016 v Pardubicích (autorka Tereza Simandlová, UK)

Zpráva vznikla na základně informací poskytnutých kolegy z univerzitních knihoven, jmenovitě přispěli: Jan Mach (VŠE), Miroslava Pourová (ZČU), Jiří Mašek (UJEP), Naděžda Fasurová (MENDELU), Lucie Korhoňová (UK), Lenka Němečková (ČVUT).

Některé propagační materiály použité v letošních kampaních, včetně této zprávy jsou uloženy v [repozitáři DSpace VŠB-TUO](#).